ANA TEMA[1]
10. Madde
İfade Edici Davranış

(Son Güncelleme Tarihi: 28.02.2026)

Giriş

Bu belge, ifade edici davranışa ilişkin içtihatlara daha odaklanmış ve ayrıntılı bir genel bakış sunarak, 10. Maddeye İlişkin Rehberi tamamlamayı amaçlamaktadır.

Mahkeme, 10. maddeyi yalnızca konuşmalar ve yazılı metinler gibi geleneksel ifade biçimlerine değil, aynı zamanda kişilerin görüşlerini, mesajlarını, fikirlerini ve eleştirilerini iletmek için seçtikleri daha az belirgin ifade araçlarına da uygulamıştır (*Semir Güzel/Türkiye*, 2016, § 27). Dolayısıyla, bu Ana Temanın amaçları doğrultusunda, ifade edici davranış, geleneksel sözlü konuşma dışında, fikir ve görüşleri ileten ve 10. madde kapsamında korunan eylem ve/veya davranışları ifade eder[2].

Diğer ifade biçimlerinde olduğu gibi, ifade edici davranışa ilişkin içtihatlarında Mahkeme, 10. maddenin yalnızca uygun bir şekilde alınan ya da incitici veya ilgisizlik konusu olarak kabul edilen "bilgi" veya "fikirler" için değil, aynı zamanda inciten, şok eden veya rahatsız eden bilgi ve fikirler için de uygulanabilir olduğunu yinelemiştir; bunlar çoğulculuğun, hoşgörünün ve geniş görüşlülüğün talepleri olup, bu unsurlar olmaksızın "demokratik toplumun" var olması mümkün değildir (*Handyside/Birleşik Krallık*, 1976, § 49, diğer karar arasında *Tatár ve Fáber/Macaristan*, 2012, § 35 ; *Murat Vural/Türkiye*, 2014, § 61 kararlarında belirtilen).

Mevcut İçtihattan Çıkarılan ilkeler

- 10. madde, ifade edilen fikir ve bilgilerin esas yönünü ve iletilme biçimini kapsamaktadır (*Gough/Birleşik Krallık*, 2014, § 149; *Karuyev/Rusya*, 2022, § 17; *Borzykh/Ukrayna* (k.k.), 2024, § 36). Mahkeme, fikir ve görüşlerin yalnızca geleneksel sözlü ifade yoluyla değil, aynı zamanda sözlü olmayan ifade ya da bir kişinin davranışı yoluyla da iletilebileceği kanaatine varmıştır (*Ibrahimov ve Mammadov/Azerbaycan*, 2020, § 165).
- Bir eylem, 10. madde kapsamında ifade edici davranış olarak değerlendirildiğinde, müdahalenin kanunla öngörülmesi ve demokratik bir toplumda meşru bir amaca, yani 10. maddenin 2. fıkrasında listelenen meşru amaçlara ulaşmak için gerekli olması koşuluyla, Devletler yine de bu eyleme müdahale edebilir (*Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, 2021, § 64). Ancak, bu istisnalar sıkı bir şekilde yorumlanmalı ve müdahalenin gerekliliği ikna edici bir şekilde kanıtlanmalıdır (*Gough/Birleşik Krallık*, 2014, § 165).

[1] Bu belge Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olup Mahkeme açısından bağlayıcı değildir. Bu tercüme, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile yayımlanmıştır ve sadece **Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının** sorumluluğu altındadır.

[2] Toplantı şeklinde görüşünü ifade etme ve protesto yapma kampanyaları, 10. maddenin kapsamına girmesine rağmen (*Steel ve diğerleri/Birleşik Krallık*, 1998; *Hashman ve Harrup/Birleşik Krallık* [BD], 1999), bu belgede tartışılan ifade edici davranış kavramının odağı olmayacaktır. Bu tür dava grubu için, bk. 11. Maddeye ilişkin Rehber (B.2. Kısım, I. Bölüm): "İfade Biçimi Olarak Toplantı".

- Bu alanda, Devletlere tanınan takdir yetkisinin genişliğini belirlerken, söz konusu ifadenin birçok anlam düzeyine sahip olabileceği ve bunun yalnızca tarihsel, sosyal ve siyasi geçmiş hakkında kapsamlı bilgiye sahip kişiler tarafından tam olarak anlaşılabileceği durumlarda, ulusal makamların değerlendirmelerine gereken saygı gösterilmelidir (*Borzykh/Ukrayna* (k.k.), 2024, § 47).
- 10. madde kapsamında ifade özgürlüğünü kullanan bir kişi, aynı zamanda belirli görev ve sorumlulukları da üstlenir. Bu görev ve sorumlulukların kapsamı, özel bir bağlama bağlıdır ve mahkemenin müdahalenin gerekliliğine ilişkin değerlendirmesinde dikkate alınmalıdır (*Gough/Birleşik Krallık*, 2014, § 167).
- Kişinin menfaatleri, toplumun ve grubun menfaatleriyle dengelenmeli ve bu dengeleme, azınlıklardan oluşan kişilerin adil ve uygun bir şekilde muamele görmelerini sağlayacak biçimde olmalıdır. Demokratik bir toplumun idealleri ve değerlerinin korunması ve teşvik edilmesi gerekliliği, bireylerden belirli tavizler vermelerini gerektirebilmesine rağmen, azınlık görüşünü temsil eden ve demokratik değerlerle bağdaşmayan veya toplumsal davranış normlarının dışında kalmayan davranışlar, çoğulculuk ve uyum açısından Devletler tarafından hoşgörüyle karşılanmalıdır (*Gough/Birleşik Krallık*, 2014, § 168).
- Özellikle sanatsal ifade, 10. maddenin kapsamına girmektedir, zira sanat eserlerinin yaratılması, gösterilmesi, dağıtılması veya sergilenmesi, kültürel, siyasi ve sosyal bilgilerin kamuoyuyla paylaşılmasına ve fikirler ile görüşlerin alışverişine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, Devletlerin yazarların veya sanatçıların ifade özgürlüklerine haksız yere müdahale etmemekle yükümlüdür (*Mariya Alekhina ve Diğerleri/Rusya*, 2018, § 206).
- Söz konusu davranış, siyasal ifade eylemi veya kamu yararına ilişkin bir tartışmaya katılım teşkil etmesi halinde, Mahkeme kısıtlama için çok az bir alan tanımaktadır (*Mariya Alekhina ve Diğerleri/Rusya*, 2018, § 260; *Baldassi ve Diğerleri/Fransa*, 2020, § 78).

İlgili Kriter

Sözleşme'nin 10. Maddesinin Uygulanabilirliği:

İtiraz edilen bir eylemin veya davranışın 10. maddenin kapsamına girip girmediğini belirlerken, Mahkeme iki faktörü dikkate alır: birincisi, eylemin veya davranışın niteliği, özellikle objektif bir bakış açısıyla görülen ifade edici özelliği; ikincisi ise, eylemi veya davranışı gerçekleştiren kişinin amacı ve niyeti (*Murat Vural/Türkiye*, 2014, § 54; *Karuyev/Rusya*, 2022, § 19). Mahkeme, değerlendirmesini kısıtlayıcı değil, kapsamlı bir şekilde yürütecektir (*Murat Vural/Türkiye*, 2014, § 52).

Mahkeme, 10. maddeyi, *diğerlerinin yanı sıra*, aşağıdaki türdeki ifade edici davranışlara uygulamıştır:

- Halk tarafından tanınan bir kişinin adının anma kurdelesinden kesilmesi (*Shvydka/Ukrayna*, 2014); tarihi şahsiyetlerin heykellerine boya veya dekoratif aksesuar yerleştirilmesi (*Murat Vural/Türkiye*, 2014; *Handzhiyski/Bulgaristan*, 2021; *Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, 2021); giysilerin tamamen çıkarılması ve kamuya açık alanda çıplak veya kısmen çıplak görünülmesi (*Gough/Birleşik Krallık*, 2014; *Bouton/Fransa*, 2022); bir politikacının yeniden seçilmesinin ardından fotoğrafına tükürülmesi (*Karuyev/Rusya*, 2022); ya da Devlet Başkanının portrelerinin Belediye Başkanlarının ofislerinden kaldırılması (*Ludes ve Diğerleri/Fransa*, 2025) gibi **kışkırtıcı eylemler ve hareketler.**
- **Sözlü olmayan** (*Tatár ve Fáber/Macaristan*, 2012; *Stern Taulats ve Roura Capellara/İspanya*, 2018; *Mătăsaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2019) veya hem sözlü hem de sözlü olmayan (*Mariya Alekhina ve Diğerleri/Rusya*, 2018; *Sinkova/Ukrayna*, 2018; *Ibrahimov ve Mammadov/Azerbaycan*, 2020; *Bumbeș/Romanya*, 2022; *Bouton/Fransa*, 2022) **sanatsal ve/veya siyasi gösteriler veya protesto eylemleri**;
- **İfade edici** veya **sembolik giysilerin** giyilmesi veya **aksesuarların** takılması (*Vajnai/Macaristan*, 2008; *Donaldson/Birleşik Krallık* (k.k.), 2011; *Fratanoló/Macaristan*, 2011; *Z.B./Fransa*, 2021; *Ibragimova/Rusya*, 2022; *Borzykh/Ukrayna* (k.k.), 2024, § 36);

- **Boykotlar** (*Baldassi ve Diğerleri/Fransa*, 2020);
- **Hareketsizlik**, yani Devleti temsil eden bir yetkili makama yönelik bir muhalefet eylemi (*Semir Güzel/Türkiye*, 2016);
- **Diğer biçimler** (başvuranın Facebook'ta üçüncü bir şahıs tarafından paylaşılan içeriklere onay vermek için "Beğen" tuşunu kullanarak işten çıkarıldığı *Melike/Türkiye*, 2021 davası; başvuranın, Kürdistan İşçi Partisinin liderinin doğum gününü kutlamak için pasta kesip dağıttığı gerekçesiyle bir terör örgütü lehine propaganda yapmakla suçlu bulunduğu *Ete/Türkiye*, 2022 davası).

Mahkeme, 10. maddenin uygulanabilirliğini her durumun kendi koşullarına göre değerlendirmekte ve genellikle, söz konusu davranışın 10. maddeyle öngörülen korumaları haklı gösterecek kadar yeterince "ifade edici" olup olmadığının belirlenmesi için bağlamsal faktörleri dikkate almaktadır (*Kotlyar/Rusya*, 2022, § 41). Örneğin:

- Mahkeme, söz konusu davranışın, kamu yararını ilgilendiren bir konuda daha geniş bir tartışmaya dâhil olması (*Stern Taulats ve Roura Capellera/İspanya*, 2018, §§ 39-40) veya Hükümete karşı ülke çapında süren bir protesto sırasında gerçekleşmesi (*Handzhiyski/Bulgaristan*, 2021, § 45; *Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, 2021, § 59) halinde ifade edici olduğuna karar vermiştir.
- Mahkeme ayrıca, bir eylemin diğer kişilerin önünde gerçekleştirilmesi ve bu kişilere belirli fikirleri iletmeyi amaçlaması durumunda da bu eylemi ifade edici davranış olarak değerlendirmiştir (*Shvydka/Ukrayna*, 2014, §§ 37-38); bu, söz konusu davranışı gerçekleştiren kişinin veya kişilerin, niyet ettikleri mesajı kasıtlı olarak kamuoyuna duyurmak amacıyla medya ve diğer izleyicileri davet etmeleri durumunu da kapsamaktadır (*Mariya Alekhina ve Diğerleri/Rusya*, 2018, § 205).
- Bir eylem, failin kimliğinin gizli tutulması amacıyla gizlice yapılmış olsa dahi ifade edici olabilir (*Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, 2021, § 59).
- Bir eylem, yetkili ulusal makamlar tarafından toplantı olarak sınıflandırılmış olsa da ifade teşkil edebilir. Mahkeme, *Tatár ve Fáber/Macaristan*, 2012 davasında, olayın yalnızca iki kişiyi kapsaması ve çok kısa sürmesi nedeniyle, toplantının aksine ağırlıklı olarak ifade teşkil ettiği kanaatine varmıştır (§ 29). Başvuranların eylemi – "ulusun kirli çamaşırlarının" simgelenmesi amacıyla Parlamento çitine kirli giysilerin sergilenmesi – bir tür siyasi ifade biçimi teşkil etmiştir (§ 36).

Belirli Örnekler:

Heykeller, yapılar ve anıtlar

- *Murat Vural/Türkiye*, 2014 kararında, başvuranın Atatürk heykellerine boya dökme eylemi dikkate alındığında, Mahkeme, on üç yıldan fazla hapis cezasının ciddi derecede orantısız olduğuna hükmetmiştir. Başvuranın eylemleri, mülke yönelik fiziksel bir saldırı olarak anlaşılabilse de Mahkeme, söz konusu eylemler için verilecek cezanın ağırlığının haklı gösterilmesi için "herhangi bir gerekçenin" yeterli olamayacağına karar vermiştir (§§ 66-68).
- *Shvydka/Ukrayna*, 2014 davasında, başvuran, Cumhurbaşkanının bir anma töreninde koyduğu çelenkten kurdeleyi kamuya açık bir şekilde çıkarmıştır. Başvuran, ceza yargılaması yerine idari yargılama kapsamında kovuşturulmuş olmasına rağmen, ulusal mahkemeler, şiddet veya tehlike içermeyen bir suç teşkil etmesi nedeniyle en ağır ceza olan özgürlükten yoksun bırakma cezasını uygulamıştır. Mahkeme, bunun haklı gösterilemeyeceğine karar vermiştir (§ 41).
- Buna karşılık, başvuranın hayatını kaybeden askerler anıtındaki ebedi alevin üzerine yumurta kızarttığı gerekçesiyle ceza yargılaması kapsamında mahkûm edildiği ve üç yıl hapis cezasına çarptırıldığı, cezanın iki yıl süreyle ertelendiği *Sinkova/Ukrayna*, 2018 kararında, Mahkeme, verilen cezaların ertelendiği ve başvuranın tek bir gün bile hapis cezası çekmediğini kaydederek, bu cezanın orantılı olduğu kanaatine varmıştır (§ 111).

- Mahkeme, kamuya açık yapılara zarar verilmesinin engellenmesinin ahlakın korunması amacıyla meşru bir amaç olarak değerlendirilebileceğini kabul etmiştir, zira kültürel mirasın korunmasında genel bir kamu yararı bulunmaktadır (*Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, 2021, § 68). Benzer olan *Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, 2021 ve *Handzhiyski/Bulgaristan* davalarında, Mahkeme, başvuranların sırasıyla kamuya açık bir yapıya sprey boya ile yazı yazma ve kamuya açık bir yapıya hicivsel aksesuarlar yerleştirme eylemlerini cezalandırmanın "demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını" değerlendirmiştir. Her iki davada da Mahkeme, kamuya açık yapılara "zarar verme" ve "saygısızlık etme" arasında bir ayrım yapmıştır: Yapı üzerindeki etki "tamamen geri döndürülebilir" olduğunda (çıkarılabilir aksesuarlar veya sprey boya), Mahkeme, yapının "zarar görmediği" ancak "saygısızlık edilmiş" olabileceği kanaatine varmıştır (*Handzhiyski/Bulgaristan*, 2021, § 54, *Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, 2021, §§ 76-80).
- Şiddet unsuru içermeyen veya yapıya fiziksel olarak zarar vermeyen yapılarla ilgili davranışların söz konusu olduğunda, Mahkeme, eylemin kesin niteliğini, ardındaki niyeti ve iletilmek istenen mesajı, ayrıca yapının toplumsal önemini, simgelediği değerleri veya fikirleri ve ilgili toplulukta sahip olduğu saygı derecesini değerlendirir (*Handzhiyski/Bulgaristan*, 2021, § 55). *Genov ve Sarbinska* ile *Handzhiyski* davalarının her ikisinde de başvuranların eylemleri, komünist döneme ait yapıları hedef almış, yaygın siyasi protestolar sırasında gerçekleşmiş ve açıkça "köklü toplumsal değerlere karşı küçümseme" yerine siyasi eleştiriyi ifade etmeyi amaçlamıştır (*Handzhiyski/Bulgaristan*, 2021, § 56; *Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, § 82). Mahkeme, yukarıda belirtilen incelemeyi uygulayarak, başvuranların eylemlerinin toplumun geniş bir kesimi tarafından ifade edilen inançlarla uyumlu olduğunu kaydetmiş ve bu nedenle her iki davayı, başvuranın hayatını kaybeden askerlerin anıtına "saygısızlık" ettiği gerekçesiyle cezai yaptırımlarla karşı karşıya kaldığı *Sinkova/Ukrayna*, 2018 davasından ayırmıştır (*Handzhiyski/Bulgaristan*, 2021, § 57; *Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, § 82). Böylelikle, her iki davada da eylemlerin geri alınabilirliği ve bağlamsal önemi nedeniyle, para cezası uygulanmasının demokratik bir toplumda gerekli olmadığını tespit edilmiştir (*Handzhiyski/Bulgaristan*, 2021, § 59; *Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, § 84).

İbadethaneler

- *Mariya Alekhina ve Diğerleri/Rusya*, 2018 davasında, feminist punk grubu Pussy Riot üyeleri, Moskova'daki Kurtarıcı İsa Katedralinin sunağında *Punk Prayer – Virgin Mary, Drive Putin Away* adlı şarkıyı seslendirmeleri nedeniyle, dini nefretle gerekçelendirilen holiganlık suçlamasıyla yakalanmış ve ceza kovuşturmasına tabi tutulmuşlardır. Gösterinin kayıtları daha sonra aşırıcı materyal olarak sınıflandırılmış ve yasaklanmıştır. Mahkeme, başvuranların yakalanması ve kayıtların yasaklanması nedeniyle 10. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, ulusal mahkemelerin, hapis cezası vermeden önce başvuranların eylemlerinin bağlamını ve şiddete teşvik edip etmedikleri incelemediği kanaatine varmıştır (§§ 226-27). Mahkeme ayrıca, ulusal mahkemenin söz konusu davranışa ilişkin video kanıtlarını incelemediği ve videonun aşırılıkçı olarak sınıflandırılması için harici bir raporun sonuçlarına dayanmadığı durumlarda, ilgili ve yeterli gerekçelerin bulunmadığını tespit etmiştir (§§ 263-64).
- *Ibragimova/Rusya*, 2022 davasında, ulusal mahkemeler, bireylerin kimliklerini gizlemelerini önlemeyi amaçlayan bir kanun uyarınca, başvuranın kamuya açık alanda kar maskesi takması nedeniyle mahkûmiyetine hükmetmiştir. Ancak söz konusu davada ulusal mahkemeler, başvuranın bölgede bulunan diğer kişilere kimliğini kendi isteğiyle açıkladığını ve punk grubu Pussy Riot'un cezaya mahkûm edilmesini protesto etmek amacıyla sembolik bir anlam taşıyan kar maskesi taktığını dikkate almamıştır (§§ 36-38).
- Feminist bir aktivist olan başvuranın, Paris'te bulunan bir kilisede gerçekleştirdiği ve Katolik Kilisesinin bu konudaki tutumunu protesto etmek amacıyla üstsüz şekilde kürtaj taklidi yaptığı bir gösteriyle bağlantılı olarak "cinsel teşhir" suçundan mahkûm edildiği *Bouton/Fransa*, 2022 davasında, Mahkeme, söz konusu kanunun "cinsel teşhir" kavramını

tanımlamadığını ve "ahlak anlayışındaki değişimin, ulusal mahkemeler nezdinde bir kadının çıplak göğsünün cinsel niteliği ile bunun sonucunda kadınlar ve erkekler arasında ortaya çıkan ayrımcılığın varlığı konusunda bir tartışmayı tetiklemiş olabileceğini" belirtmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, içtihadın, bir kadının çıplak göğsünün kamuya açık şekilde sergilenmesinin cinsel teşhire karşı kanunun kapsamına girdiğini açıkça ortaya koyduğunu ve bu nedenle söz konusu hükmün başvuranın gösterisine uygulanmasının makul ölçüde öngörülebilir olduğunu tespit etmiştir (§ 37).

- Siyasi veya genel menfaat tartışması bağlamında verilen hapis cezası, yalnızca istisnai durumlarda, Sözleşme'nin 10. maddesiyle güvence altına alınan ifade özgürlüğüyle bağdaşabilir. Bu tür istisnai durumlar, diğer temel hakların ciddi şekilde etkilendiği hallerde, nefret söyleminin yayılması veya şiddete teşvik durumunda olduğu gibi ortaya çıkabilir. Mahkeme, bir kadının protesto eylemi (Katolik bir kilisede göğsünü açması) karşısında hapis cezasını orantılı bir tepki olarak değerlendirmemiştir; bu eylem sarsıcı olabilir ancak nefret içerikli veya taciz edici değildir (*Bouton/Fransa*, 2022, § 53).

Giysi sembolleri

- Amblemlerin kullanımıyla ilgili olarak Mahkeme, "sadece spekülatif bir tehlikenin" önlenmesinin acil bir toplumsal ihtiyaç oluşturmadığına karar vermiştir. *Vajnai/Macaristan*, 2008 davasında olduğu gibi, başvuran, sol görüşlü bir siyasi gösteri sırasında beş köşeli kızıl yıldız takması nedeniyle cezai yaptırımlarla karşı karşıya kalmıştır. Mahkeme, sembolün eski totaliter komünist rejimle ilişkilendirildiğini kabul etmekle birlikte, bu sembolün başka bağlamlarda da kullanıldığını ve sadece totaliter fikirleri temsil etmediğini değerlendirmiştir (§ 52). Ayrıca başvuran, bu sembolü totaliter fikirleri teşvik etmeyen yasal bir siyasi gösteri sırasında taşımıştır (§ 53). Bu nedenle, söz konusu sembolün demokrasiyi tehdit ettiği yönündeki "spekülatif tehlike", acil bir toplumsal ihtiyaç oluşturacak nitelikte değildir (§ 55; ayrıca bk. *Fratanoló/Macaristan*, 2011, §§ 25-28).
- Buna karşılık, Mahkeme, *Donaldson/Birleşik Krallık* (k.k.), 2011 davasında, Sözleşme'ye Taraf Devletlerin, "yalnızca tarihi geçmişini eksiksiz biçimde bilen kişilerce tam olarak anlaşılabilecek" anlamlar taşıyan amblemlerin kullanımını kısıtlamada geniş bir takdir yetkisine sahip olabileceğini tespit etmiştir (§ 28). Bu nedenle, Kuzey İrlanda'da bulunan tutukluların hücreleri dışında Paskalya zambakları takmalarına getirilen kısıtlamanın, ceza infaz kurumlarında şiddet ve kargaşayı tetikleyebilecek spekülatif değil, gerçek bir tehdidi hedef aldığı şeklinde anlaşılabilir (§ 29).
- Benzer şekilde, *Borzykh/Ukrayna* (k.k.), 2024 davasında, başvuran, İkinci Dünya Savaşı zaferini anma etkinliklerinde eski Sovyet ülkelerinde kullanılan bir sembol olan Aziz George kurdelesinin takılmasını yasaklayan bir yasadan şikâyetçi olmuştur. Mahkeme, ulusal makamların, belirli topluluklar ve bağlamlarda karşılaşılan özel toplumsal sorunları anlamak ve değerlendirmek bakımından daha uygun bir konumda oldukları kanaatine varmıştır (§ 52). Mahkeme, belirli toplumsal ve siyasi bağlamı (§§ 49-51) ve söz konusu yasağın genel bir yasak olmadığını ve geniş bir istisna yelpazesine izin verdiğini (§ 53) belirterek, ulusal makamların takdir yetkilerini aşmadığı sonucuna varmıştır (§ 54).

Boykot

- *Baldassi ve Diğerler/Fransa*, 2020 davasında, Filistin yanlısı bir grup aktivist, market alışveriş arabalarını İsrail ürünleriyle doldurmaları ve tüketicileri bu ürünleri boykot etmeye teşvik eden broşürler dağıtmaları nedeniyle suçlamalarla karşı karşıya kalmıştır. Ulusal bir istinaf mahkemesi, bu eylemin Fransız hukuku uyarınca yasaklanan ekonomik ayrımcılığa teşvik teşkil ettiğine hükmetmiştir. Ancak Mahkeme, istinaf mahkemesinin başvuranların davranışlarının ifade değerini göz ardı ettiğini ve söz konusu kısıtlamanın demokratik bir toplumda neden gerekli olduğuna ilişkin ayrıntılı bir gerekçe sunmadığını tespit etmiştir. Başvuranların genel menfaat konusu hakkında yaptıkları konuşmanın siyasi niteliği göz önünde bulundurulduğunda, bu tür bir gerekçelendirme "daha da gerekli" olmuştur (§ 78). Bu nedenle Mahkeme, ilgili ve yeterli gerekçelerin bulunmaması nedeniyle bir ihlal tespit etmiştir (§ 80).

Diğer

- Mahkeme, başvuranın başkanlığını yaptığı bir siyasi parti toplantısında katılımcıların Türkçe yerine Kürtçe konuşmalarına izin vermesi nedeniyle hapis cezasına çarptırıldığı *Semir Güzel/Türkiye*, 2016 davasında, müdahalenin kanunla öngörülmediğine karar vermiştir. Ulusal bir kanun, siyasi partilerin toplantılarda Türkçe dışında herhangi bir dili kullanmalarını yasaklamış ve "bu tür eylem ve fiiller başkaları tarafından gerçekleştirildiğinde bunlara kayıtsız kalamayacaklarını" açıklamıştır. Ancak, kanunun ihlal edilmesi durumunda kişilere yönelik hapis cezası öngören hüküm, ulusal Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Ulusal Anayasa Mahkemesi, siyasi partileri hedef alan bir kanun kapsamında kişiler hakkında yürütülen kovuşturmanın, suçların ve cezaların kanunla öngörülmesi gerektiğine ilişkin anayasal hükmü ihlal ettiğini tespit etmiştir. Mahkeme bu nedenle, Anayasa Mahkemesinin kararının ardından, ilgili kanun uyarınca hangi tür eylemsizliğin cezai kovuşturmaya yol açabileceğinin ve bunun kime uygulanacağının yeterince öngörülebilir olmadığı kanaatine varmıştır (§§ 37-40).
- *Gough/Birleşik Krallık*, 2014 davası, ahlaki değerlerin korunması şeklindeki meşru amaçla ilgili davalarda uygulanabilecek özellikle geniş bir takdir yetkisini vurgulamıştır; zira bu konuda Avrupa çapında tek tip bir standart bulunmamaktadır (§ 166). Mahkeme, başvuranın kamuya açık alanlarda çıplak olmasının kabul edilebilirliği konusunda bir tartışma başlatmasına izin vermenin kamu yararına olduğunu kabul etmekle birlikte, meşru ahlaki ve kamu düzenine ilişkin değerlendirmelerin, konuyla ilgili salt ifadeler veya iddialara kıyasla, kamuya açık alanlarda çıplaklığın fiilen gerçekleştiği durumlara tepki gösterme konusunda Devlete daha geniş bir takdir yetkisi tanıdığını da kaydetmiştir (§ 172). Gough davasında, başvuran her ulusal mahkeme önüne çıktığında, söz konusu mahkeme, olayın gerçekleştiği yer ve başvuranın tekrar eden suç geçmişi gibi, acil bir toplumsal ihtiyacın varlığını belirlemeye ilişkin faktörleri değerlendirmiş ve başvuranın davranışına genel bir yasak getirmek yerine, özel olgular ışığında değişen şiddette cezalar uygulamıştır (§§ 173-74). Mahkeme, bunu göz önünde bulundurarak, Devletin müdahalesinin, başvuranın tekrarlayan anti-sosyal davranışları gibi, başkalarının görüşlerine hoşgörü ve duyarlılık gösterme görevini hiçe sayan rahatsızlıklardan halkı koruma görevinin izin verilen bir uygulaması olduğu kanaatine varmıştır (§§ 175-76).
- Çevre aktivistleri olan başvuranların, Devletin Uluslararası İklim Konferansı (COP21) sırasında verdiği taahhütlere uymak ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek amacıyla alınan tedbirlerin yetersiz olduğu iddiasını açığa çıkarmak için, birkaç belediyeden Devlet Başkanının (Başkan) portrelerini alıp iade etmemekten hırsızlık suçundan cezaya mahkûm edilmelerine ilişkin olan *Ludes ve Diğerleri/Fransa*, 2025 davasında, Mahkeme, ulusal mahkemelerin söz konusu tedbiri haklı göstermek için "ilgili ve yeterli" gerekçeler sunduğu kanaatine varmıştır. Ulusal mahkemeler özellikle, başvuranlar tarafından iletilen mesajın ifade edilmesi için yeterli olabilecek portrelerin basitçe kaldırılması ile hırsızlık suçunu oluşturan bu portrelerin sonradan sahiplenilmesi ve iade edilmesinin açıkça reddedilmesi arasında bir ayrım yapmışlardır (§§ 108 ve 113). Mahkeme ayrıca, uygulanan para cezalarının makul miktarda olduğunu da dikkate almış ve mevcut davada 10. maddenin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Kayda değer örnekler

- *Vajnai/Macaristan*, 2008 – Sol görüşlü bir siyasi gösteride beş köşeli kızıl yıldızın takılması nedeniyle, bir yıllık denetim süresi için herhangi bir yaptırım uygulanmaksızın verilen bir cezai mahkûmiyet – 10. madde: ihlal;
- *Donaldson/Birleşik Krallık* (k.k.), 2011 – Kuzey İrlanda'da bir tutuklunun, İrlanda Cumhuriyetçi savaşçılarını anmak amacıyla kıyafetinde Paskalya zambağı amblemi taşıması nedeniyle verilen cezai mahkûmiyet – açıkça dayanaktan yoksunluk;

- *Fratanoló/Macaristan*, 2011 – Kamuya açık bir toplantıda, beş köşeli kızıl yıldızın takılması nedeniyle kınama ile verilen cezai mahkûmiyet – 10. madde: ihlal;
- *Tatár ve Fáber/Macaristan*, 2012 – Parlamento çitine, "ulusun kirli çamaşırlarını" temsil etmek amacıyla kirli giysi asılması nedeniyle verilen para cezası – 10. madde: ihlal;
- *Murat Vural/Türkiye*, 2014 – Atatürk'e karşı "sevgisizliğini" ifade etmek amacıyla Atatürk heykellerine boya dökülmesi nedeniyle verilen 13 yıllık hapis cezası – 10. madde: ihlal;
- *Gough/Birleşik Krallık*, 2014 – Sürekli olarak kamuya açık alanlarda çıplak kalma nedeniyle verilen birden fazla hapis cezası – 10. madde: ihlal yok;
- *Shvydka/Ukrayna*, 2014 – Cumhurbaşkanını eleştirmek amacıyla bir anma töreninde, Cumhurbaşkanı tarafından bırakılan çelenkten bir kurdelenin koparılması nedeniyle tutuklama – 10. madde: ihlal;
- *Semir Güzel/Türkiye*, 2016 – Kongre başkanına, katılımcıların konuşmalar sırasında Kürtçe konuşmalarına izin vermesi nedeniyle verilen hapis cezası – 10. madde: ihlal;
- *Sinkova/Ukrayna*, 2018 – Gazilerin kötü yaşam koşullarını protesto etmek amacıyla anıtın ateşi üzerinde yumurta kızartılması nedeniyle verilen hapis cezası – 10. madde: ihlal yok;
- *Stern Taulats ve Roura Capellera/İspanya*, 2018 – Monarşi kurumunu eleştirmek amacıyla kraliyet çiftinin fotoğrafının yakılması nedeniyle ödemenin yapılmaması durumunda hapis cezası ile birlikte verilen para cezası – 10. madde: ihlal;
- *Mariya Alekhina ve Diğerleri/Rusya*, 2018 – Devam eden siyasi sürece tepki olarak katedralin sunağından eleştirel bir şarkının seslendirilmesine teşebbüs edilmesi nedeniyle verilen hapis cezası – 10. madde: ihlal;
- *Mătăsaru/Moldova Cumhuriyeti*, 2019 – Siyasetçilerin ve savcıların fotoğraflarıyla birlikte cinsel organ heykellerinin yerleştirilmesi nedeniyle verilen hapis cezası – 10. madde: ihlal;
- *Ibrahimov ve Mammadov/Azerbaycan*, 2020 – Eski Cumhurbaşkanının heykeline, siyasi protesto biçimi olarak Hükümete karşı grafitinin çizilmesi nedeniyle tutuklama – 10. madde: ihlal;
- *Baldassi ve Diğerleri/Fransa*, 2020 – İsrail ürünlerinin boykot edilmesini destekleyen alışveriş kartlarının sergilenmesi ve el ilanlarının dağıtılması nedeniyle verilen para cezası – 7. madde: ihlal yok, 10. madde: ihlal;
- *Handzhiyski/Bulgaristan*, 2021 – Siyasi protesto bağlamında, komünist liderin heykeline Noel Baba aksesuarlarının yerleştirilmesi nedeniyle verilen para cezası – 10. madde: ihlal;
- *Tőkés/Romanya*, 2021 – Avrupa Parlamentosu üyesine, ofisinin bulunduğu binada reklam izni almadan ulusal azınlık bayraklarının asılması nedeniyle uygulanan yaptırım – 10. madde: ihlal;
- *Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, 2021 – Ülke çapındaki siyasi protestolar sırasında tartışma yaratan bir tarihi grubun yapısına sprey boya ile yazı yazılması nedeniyle verilen para cezası – 10. madde: ihlal;
- *Karuyev/Rusya*, 2022 – Halka açık bir tören sırasında, yakın bir tarihte yeniden seçilen Cumhurbaşkanının portresine tükürülmesi nedeniyle verilen hapis cezası – 10. madde: ihlal;
- *Bumbeş/Romanya*, 2022 – Başvuranların küçük bir toplantı sırasında sessizce kendilerini bir Devlet otoparkı bariyerine kelepçeleyip madencilik projesini protesto eden pankartlar açmaları nedeniyle verilen para cezası – 11. madde ışığında yorumlanan 10. madde: ihlal;
- *Ibragimova/Rusya*, 2022 – Pussy Riot müzik grubuna destek vermek amacıyla tek başına yapılan halka açık bir gösteri sırasında kar maskesinin takılması nedeniyle verilen para cezası – 10. madde: ihlal;
- *Bouton/Fransa*, 2022 – Bir kadının Katolik kilisesinin kürtaj konusundaki tutumunu protesto etmek amacıyla kilisenin mihrabında tek başına yaptığı gösteri sırasında çıplak göğsüne sloganlar yazması ve elinde dana ciğeri parçaları tutması nedeniyle verilen ertelenmiş hapis cezası ve hukuki tazminat – 10. madde: ihlal;

- *Borzykh/Ukrayna* (k.k.), 2024 – Aziz George kurdelesi takmanın yasal olarak yasaklanması – açıkça dayanaktan yoksunluk;
- *Ludes ve Diğerleri/Fransa*, 2025 – Çevreci aktivistlerin, Devletin iklim değişikliğiyle mücadele için aldığı tedbirlerin yetersiz olduğu iddiasını kınamak amacıyla, birkaç Belediye Başkanlığından Devlet Başkanı (Cumhurbaşkanı) portrelerini söküp geri vermemek suretiyle işledikleri hırsızlık nedeniyle verilen cezai mahkûmiyet – 10. madde: ihlal yok.

Diğer Atıflar

İçtihat rehberleri:

- 10. Madde İlişkin Rehber – İfade Özgürlüğü
- 11. Maddeye İlişkin Rehber – Toplantı ve Dernek Kurma Özgürlüğü

Avrupa Birliği:

- Avrupa Parlamentosunun AB'deki sanatçıların durumu ve kültürel toparlanma hakkındaki 20 Ekim 2021 tarihli kararı (2020/2261(INI)), Bölüm 29

Birleşmiş Milletler:

- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 15 ve 19. maddeler
- Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi
- UNESCO Sanatçının Statüsüne İlişkin Tavsiye, Bölüm III.3.

TEMEL İÇTİHAT ATIFLARI

- *Vajnai/Macaristan*, no. 33629/06, 8 Temmuz 2008 (10. madde: ihlal);
- *Donaldson/Birleşik Krallık* (k.k.), no. 56975/09, 25 Ocak 2011 (kabul edilemez – açıkça dayanaktan yoksun);
- *Fratanoló/Macaristan*, no. 29459/10, 3 Kasım 2011 (10. madde: ihlal);
- *Tatár ve Fáber/Macaristan*, no. 26005/08 ve 26160/08, 12 Haziran 2012 (10. madde: ihlal);
- *Murat Vural/Türkiye*, no. 9540/07, 21 Ekim 2014 (10. madde: ihlal);
- *Gough/Birleşik Krallık*, no. 49327/11, 28 Ekim 2014 (10. madde: ihlal yok);
- *Shvydka/Ukrayna*, no. 17888/12, 30 Ekim 2014 (10. madde: ihlal);
- *Semir Güzel/Türkiye*, no. 29483/09, 13 Eylül 2016 (10. madde: ihlal);
- *Sinkova/Ukrayna*, no. 39496/11, 27 Şubat 2018 (10. madde: ihlal yok);
- *Stern Taulats ve Roura Capellera/İspanya*, no. 51168/15 ve 51186/15, 13 Mart 2018 (10. madde: ihlal);
- *Mariya Alekhina ve Diğerleri/Rusya*, no. 38004/12, 17 Temmuz 2018 (10. madde: ihlal);
- *Mătăsaru/Moldova Cumhuriyeti*, no. 69714/16 ve 71685/16, 15 Ocak 2019 (10. madde: ihlal);
- *Ibrahimov ve Mammadov/Azerbaycan*, no. 63571/16 ve diğer 5 başvuru, 13 Şubat 2020 (10. madde: ihlal);
- *Baldassi ve Diğerleri/Fransa*, no. 15271/16 ve diğer 6 başvuru, 11 Haziran 2020 (10. madde: ihlal);
- *Handzhiyski/Bulgaristan*, no. 10783/14, 6 Nisan 2021 (10. madde: ihlal);
- *Tókés/Romanya*, no. 15976/16 ve 50461/17, 27 Nisan 2021 (10. madde: ihlal);
- *Z.B./Fransa*, no. 46883/15, 2 Eylül 2021 (10. madde: ihlal yok);
- *Genov ve Sarbinska/Bulgaristan*, no. 52358/15, 30 Kasım 2021 (10. madde: ihlal);
- *Karuyev/Rusya*, no. 4161/13, 18 Ocak 2022 (10. madde: ihlal);
- *Bumbeş/Romanya*, no. 18079/15, 3 Mayıs 2022 (11. madde ışığında yorumlanan 10. madde: ihlal);
- *Kotlyar/Rusya*, no. 38825/16 ve diğer 2 başvuru, 12 Temmuz 2022 (10. madde: uygulanamaz);
- *Ibragimova/Rusya*, no. 68537/13, 30 Ağustos 2022 (10. madde: ihlal);
- *Bouton/Fransa*, no. 22636/19, 13 Ekim 2022 (10. madde: ihlal);
- *Borzykh/Ukrayna* (k.k.), no. 11575/24, 19 Kasım 2024 (kabul edilemez – açıkça dayanaktan yoksun);
- *Ludes ve Diğerleri/Fransa*, no. 40899/22 ve diğer 2 başvuru, 3 Temmuz 2025 (10. madde: ihlal yok).